

“To je obrovská nespravedlnost! Raději se oběsím!” ZE VZPOMÍNEK JEDNÉ NESLYŠÍCÍ

(Zpracoval Milan Hauner, Univ. of Wisconsin-Madison)

1. Úvodem

Tento text vznikl po delších přestávkách. Opírá se především o zachovanou korespondenci mé matky, Gertrud (Gerta, Trude) Haunerové, roz. Jacobové (1904-1996), kterou mi zpřístupnila během našich krátkých setkání v 80. letech v době tzv. normalizace. Setkávali jsme se porůznu. Buď v Londýně, kde jsem střídavě bydlel, anebo v NSR, kam jezdila za příbuznými. Pohodlnější by to bylo bývalo v Praze, ale tam jsem za normalizace jako “kriminálník” z roku 1968 jezdit nemohl. Režim mne odsoudil v nepřítomnosti k osmnácti měsícům trestu odnětí svobody, jelikož jsem se zdržoval v cizině bez povolení.¹

Tím hlavním katalyzátorem a morální vzpruhou však byl předčasně zesnulý Horst Biesold, učitel hluchoněmých, který sbíral už řadu let materiál o perzekuci neslyšících v nacistickém Německu pro svou doktorskou disertaci na Brémské univerzitě. Uznání patří především jemu, protože před ním se bohužel nikdo nenašel, kdo by se ujal zkoumání osudu neslyšících a sluchově vadných, kteří byli násilně sterilizováni. Disertace vyšla knižně 1988 pod titulem *Klagende Hände (Žalující ruce)*; v anglickém překladu *Crying Hands* v roce 1999. Biesold interviewoval během několika let 1215 neslyšících, kteří byli za nacismu sterilizováni. Z nich jen nepatrný počet, 17, slovy sedmáct, se nechal sterilizovat dobrovolně.²

V roce 1983, když byla moje matka za mnou v Londýně, přijel Horst za námi aby s ní natočil interview, které pak spolu s vybranou korespondencí otiskl ve své knize.³ To mi dalo možnost rozšířit některá témata na základě dalších rozhovorů s mou matkou a četby její zachované korespondence z let 1936-39, jež dostaly po několika letech podobu „Ze vzpomínek jedné neslyšící” (*Aus den Erinnerungen einer Gehörlosen*, 1989), na základě kterých vznikl i

¹ Podle para.109/2 tr.zák. na základě rozsudku z 30.06.1975 Obvodního soudu pro Prahu 6. Vyšetřovací spis MV, V21773.

² BIESOLD, H. *Klagende Hände. Betroffenheit und Spätfolgen in bezug auf das Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses am Beispiel der Taubstummen*. Solms: Verlag Oberbiel, 1988, s.65. TENTYŽ, *Crying Hands: Eugenics and Deaf People in Nazi Germany*. Washington: Gallaudet U.Press, 2002.

³ TAMTÉŽ: *Klagende Hände*, ss.77-91; *Crying Hands*, ss.121-9

tento článek. Pokusil jsem se v něm provést čtenáře labyrintem nacistických rasových zákonů, zobrazených na příběhu jedné neslyšící osoby, která byla přímo ohrožena násilnou sterilizací – a přesto unikla. Snad se mi to podařilo.

Ústředním tématem tohoto příspěvku je tudíž politika a praxe násilné sterilizace vůči neslyšícím a tělesně a mentálně postiženým v nacistickém Německu, dokumentovaná na osudu mé matky. Druhým tématem, které na první přímo navazuje, je otázka individuálních lidských práv: právo svobodných občanů, sice handicapovaných tělesnou vadou, nicméně trvajících na svém elementárním právu uzavřít sňatek a mít děti. V řadě států byla legální sterilizace zavedena na podkladě kombinace právních a eugenisticko-rasových teorií pro kontrolu sexuálních delikventů s kriminální minulostí a osob s vážnou mentální chorobou, anebo dokonce vůči osobám považovaným za geneticky podřadné. V zemi, ve které nyní žiji, ve Spojených státech amerických, byla sterilizace uzákoněna v přibližně dvaceti pěti státech kolem roku 1920.⁴ Odhaduje se, že koncem dvacátých let bylo v USA sterilizováno kolem 15,000 osob, převážně ve věznicích a ústavech pro choromyslné.⁵ Horliví služebníci zákona často nechali sterilizovat nevinné lidi, kteří dodnes soudně vymáhají finanční kompenzaci.⁶ I Československo mezi oběma světovými válkami neuniklo diskusím a polemikám na tema „zneplodnění méněcenných“, tj. negativní eugenistice. Už v r.1915 byla založena „Česká eugenická společnost“, která se zabývala jak biologickými tak právními aspekty sterilizace, anižby dosáhla jejího uzákonění.⁷ Vraťme se ale k osudům mé matky v nacistickém Německu, protože cílem tohoto článku nemůže být rozebírat sterilizaci ve světovém měřítku – to je příliš rozsáhlé téma.

Jak se dostala moje neslyšící matka do konfliktu s nacistickými úřady? Příčinou konfliktu byl první rasový zákon ze 14. července 1933, nazvaný Zákon jak zabránit přenášení

⁴ LIFTON, Robert J. *The Nazi Doctors. Medical Killing and the Psychology of Genocide*. New York: Basic Books, 1986, s.22.

⁵ PROCTOR, Robert N. Eugenics in Hitler's Germany, in: *Deaf People in Hitler's Europe*. Ed .by Donna F.Ryan and John S.Schuchman. Washington: Gallaudet Univ. Press, 2002, s.37.

⁶ Ačkoliv 32 amerických států praktikovalo sterilizaci na základě eugenistiky, Severní Karolína je prvním z nich kde legislativa odhlasovala finanční kompenzaci přeživším obětem sterilizačního programu, který probíhal od 1933 do 1977 a postihl 7,600 osob (*New York Times*, 25.07.2013).

⁷ ŠIMUNEK, Michal V. Pro et Contra- Debaty o zavedení tzv.Eugenické sterilizace v Československu, 1933-38. *Speciální Pedagogika*, 22/3, 2012, ss.224-240.

dědičných chorob na potomstvo, který osoby označené za nositele dědičných chorob, mezi které byly započítány vedle hluchoty a slepoty ještě choroby mentální, odsuzoval k násilné sterilizaci (nacisté si vymysleli úděsný termín *zneplodnění = Entfruchtbarmachung*).⁸ Předběžný odhad nacistických zdravotních soudů (*Erbgesundheitsgerichte*), zřízených pro tento účel, který zahrnoval postižené „dědičnými chorobami“ a kteří se již nacházeli v ústavech, dosáhl čísla 410.000. Polovinu tvořili tzv. slabomyslní pacienti (200,000), další schizofrenici (80,000) a epileptici (60,000). Zákon dokonce navrhoval rozšířit sterilizaci na „dědičné alkoholiky“ (10,000). Počet postižených „dědičnou hluchotou“ (*erbliche Taubheit*) se odhadoval na ca.16,000 osob.⁹ Podle statistik říšského ministerstva vnitra bylo během 1934, v prvním roce platnosti shorazmíněného zákona, násilně sterilizováno 32,268 mužů a žen, z nichž jedno procento, 337 osob, bylo označeno za dědičně neslyšící.¹⁰ @

Násilnou sterilizaci nevyléčitelných invalidů, tak jak byla prováděna v nacistickém Německu, je nutno považovat za předstupeň eutanázie, tj. „usmrcení z milosti“ (*Gnadentod*). Vedle židů a cikánů, byli handicapovaní považováni za třetí kategorii nežádoucích občanů, jejichž počet bylo třeba systematicky redukovat až do stádia víceméně úplné likvidace, kterou umožnila válka prosazením tzv. Konečného řešení (*Endlösung*). Po sterilizačním zákonu (GzVeN) přišla v září a říjnu 1935 série tzv. norimberských rasových zákonů, které vyhlásily uzavírání sňatků a pohlavní styk mezi árijci a židy za nezákonný pod hrozbou trestu smrti. Samotný sterilizační zákon byl doplněn novelou nařizující provést potrat i u zdravých žen, nicméně postižených podezřením z nakažení dědičnou chorobou. 18.10.1935 byl vyhlášen Zákon o ochraně zdraví německého národa (*Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des deutschen Volkes*), známý též jako „sňatkový zákon“ (*Ehegesundheitsgesetz*), který zakazoval uzavírání sňatků mezi partnery, z nichž jeden trpěl tím, co se klasifikovalo v nacistickém slovníku jako „dědičný handicap“ a pro jehož likvidaci byl sterilizační zákon formulován. Právě sňatkový

⁸ GzVeN = Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses, *Reichsgesetzblatt*, 14.07.1933, Teil I, No.86, ss.529-31. Viz autoritativní práci: BOCK, Gisela. *Zwangssterilisation im Nationalsozialismus. Studien zur Rassenpolitik und Frauenpolitik*. Opladen: Westdeutscher Vlg., 1986.

⁹ LIFTON, s.25.

¹⁰ BIESOLD, amer.vydání 2002. Autorem úvodu (s.4) je Henry FRIEDLANDER, který je též autorem standartní monografie, *The Origins of Nazi Genocide: From Euthanasia to the Final Solution*. Chapel Hill:University of N.Carolina Press, 1995.

zákon umožňoval registraci potenciálních kandidátů na sterilizaci. Kromě toho měly úřady k dispozici seznamy pacientů v ústavech pro handicapované a žáků ve zvláštních školách, jako byly např. ústavy a školy pro hluchoněmé. To však nestačilo a režim s úspěchem spoléhal na udavačství z řad občanů. Jen v prvních dvou letech 1934-5 se jich sešlo téměř na 400.000. Nejvyšší počet denunciací pocházel od lékařů a zdravotního personálu (41 %); na druhém místě od ředitelů ústavů a škol (35%); od řadových občanů asi 20%.¹¹ Brzké vypuknutí války a porážka Německa nedovolily tuto registraci dokončit.

Na druhé straně urychlila válka radikální selekci oněch třech kategorií, tj. židů, cikánů a handicapovaných s „dědičnou chorobou“, které podle nacistické ideologie měly být vymýceny ze zdravého jádra árijsko-nordické rasy germánských nahlidí. Hitler de facto zahájil přepadením Polska 1.září 1939 **dvě války**. Ta první válka byla vojenskou operací, jak ji známe z nespočetných historických učebnic, aplikací plánu *Fall Weiss* v Hitlerově Direktivě č.1, jak porazit co nejrychleji polskou armádu v rámci bleskového tažení.¹² Ta druhá válka zůstává dodnes zahalena rouškou tajemství, přestože dokument o jejím zahájení s Hitlerovým podpisem byl předložen již během Norimberského procesu s válečnými zločinci. Jedná se o Hitlerův příkaz jak „rozšířit pravomoce“ šéfovi říšského kancléřství Philippovi Bouhlerovi a vůdce osobnímu lékaři MUDr Karlovi Brandtovi, který nese datum 1.9.1939, k zahájení eutanázie pod eufemistickým slovním obratem „prozkoumat kriticky zdravotní stav nevyléčitelných nemocných za účelem zaručit jejich „usmrcení z milosti“ (*Gnadentod*).¹³ Aby zamaskoval přímý podíl Hitlerovy kanceláře na organizovaném zabíjení handicapovaných za frontou, dr.Brandt zřídil řadu fingovaných organizací se společnou adresou „Tiergarten Strasse Nr.4“. Odtud krycí a přísně tajný název „Operace T 4“, která byla autorizována říšským ministerstvem

¹¹ Ibid., ss.4-8.

¹² Der Oberste Befehlshaber der Wehrmacht, OKW/WFA Nr.170/39, Geheime Kommandosache, Weisung Nr.1 für die Kriegführung, Berlin, 31.8. 1939. In HUBATSCH, W. (ed.), *Hitlers Weisungen für die Kriegführung 1939-1945. Dokumente des Oberkommandos der Wehrmacht*. Mnichov : DTV, 1965, ss.23-25.

¹³ Norimberský dokument NO-426, podepsaný Hitlerem v říjnu 1939, ale antedatovaný na 1.9.1939. Viz fig.# @ . Philipp Bouhler spáchal na konci války sebevraždu; Karl Brandt byl v pocesu s nacistickými lékaři v Norimberku 1947 odsouzen k trestu smrti a popraven.

vnitru, pod jehož správou patřily nemocnice a zvláštní instituce a léčebny s handicapovanými pacienty.

2. Chycená v pasti

O sterilizačním zákonu (GzVeN) byla moje matka informována jen z doslechu skrze své kamarádky. Protože se zdržovala v té době v cizině a hlavně protože věděla, že se narodila jako slyšící a že ohluchla až ve věku dvou let a devíti měsíců následkem úrazu, cítila se nezranitelnou. Desítky svědků, kteří byli po třiceti letech ještě naživu, mohlo potvrdit, že moje matka ohluchla až následkem prudké rány fotbalovým míčem do pravého ucha na dětském hřišti. Následkem tohoto nešťastného úrazu jí otekl celý obličej. Dr. Rosenbaum, místní otorinolaryngolog, který po dobu jednoho roku se snažil oživit sluchový nerv elektrickými šoky a masážemi, bohužel neuspěl. Nedá se vyloučit, že jeho léčebné metody (1906!) ohluchnutí ještě urychlily. V průběhu jednoho roku ztratila moje matka schopnost slyšet na jedno ucho a hluchota se rozšířila během dalších let i na druhé ucho. Svědkové si nicméně pamatovali její mimořádnou schopnost hlasitě mluvit, která mohla u ní být silně vyvinutá jedině díky tomu, že se narodila jako slyšící

Po skončení školy se moje matka vyučila švadlenou. Její touha po cestování a poznání ji vedla k tomu, že se jako neslyšící sama naučila francouzsky a několik let žila v cizině jako *Haustochter*, což bylo něco jako dnešní *au pair*, u vybraných rodin v jižním Německu a v Belgii. Mezi lety 1933 a 1935 pobývala moje matka právě v Belgii. Začátkem roku 1935 se stačila vrátit k rodičům do Gothy a v létě navštívila Londýn kvůli letním hrám neslyšících, kde se znovu setkala s mým budoucím otcem Vilémem (Vávou) Haunerem, který tam jako sportovní novinář zastupoval československé neslyšící. Váva ohluchl brzy po narození následkem meningitidy. Protože ztratil sluch v tak ranném věku, jeho schopnost hlasitě hovořit nebyla tak vyvinutá jako u Gerty, která normálně slyšela až do věku skoro tří let. Váva neskrýval svou náklonnost vůči Gertě. Jejich známost se prohloubila vzájemnými návštěvami. Váva přijel do Gothy na vánoce

1935 a Gerta navštívila poprvé Prahu následující léto. Poznala přitom Vávovu maminku, Jitku Haunerovou-Staňkovou, ženu vynikajících vlastností, která pro školství neslyšících v Čechách a na Moravě vykonala obrovský kus práce.¹⁴ Bohužel, moje babička se ke své budoucí snaše chovala chladně, neřku-li nepřátelsky a dávala jí při každé příležitosti najevo, že si ji do rodiny nepřeje. Tato vysoce inteligentní žena neměla pochopení pro to, že se její prvorozený syn chtěl oženit a mít rodinu. Navíc se chtěl oženit s Němkou a to právě v době, kdy německo-české vztahy se den ode dne zhoršovaly. Naprotitomu, její bývalý manžel a Vávův otec, dr.Vilém J. Hauner, vojenský publicista, se k ní choval jako pravý gentleman. Ironie osudu tomu chtěla, že to byl právě on, kterého nacisti popravili jako prvního z rodiny Haunerů.

Jak se moje matka dozvěděla o programu násilné sterilizace neslyšících? V náznacích už dříve od neslyšících přátel. To bylo v období, kdy byla absolutně přesvědčena, že se jí to osobně netýkalo, jelikož se narodila slyšící, protože v ranném dětství mluvila a ohluchla teprve až po úrazu s fotbalovým míčem když jí byly necelé tři roky. Uznala však, že si to do jisté míry způsobila sama. Jak to sama? chtěl Horst Biesold vědět během interview. Spadla do pastí, kterou si do jisté míry sama připravila. Někdy ve druhé polovině roku 1935 se moje matka dozvěděla, že vyšel nový rasový zákon „Na ochranu zdraví německého národa“ (*Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des deutschen Volkes*, 18.10. 1935 @ opak. Viz s.3), který zakazoval uzavírání sňatků a pohlavní styk mezi Němci a Židy, a v případech, kdy jeden z partnerů trpěl dědičnou chorobou podle definice zákona z července 1933 (*GzVeN*), uvaloval těžké tresty. O měsíc později vyšla novela k tomuto zákonu, nařizující povinné lékařské prohlídky za účelem získání vysvědčení o způsobilosti i k sňatku (*Ehetauglichkeitszeugniss*).¹⁵ Protože c

htěla mít takové povolení k sňatku pro každý případ než opět odcestuje do ciziny, obrátila se moje matka na známé a ti jí doporučili, nic netušíce, že se jedná o nacistického agenta, jistého Herberta Weinerta odněkud od Drážďan, který měl přes REGEDE (zkratka užívaná pro *Reichsverband der Gehörlosen Deutschlands* = Celoněmecký spolek neslyšících) inzerát jako

¹⁴ HRUBÝ, J. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, 1.díl, Praha @, ss. 114-17; MÁZEROVÁ,R. *Kultura komunity neslyšících v České republice*. Research Support Scheme of the Open Society Inst., Budapest, 1999: ss.47,54-5, 57, 74.

¹⁵ *Ehegesundheitsgesetz* , 18. 10. 1935, *RGBL*, 1935-1, s.1246. O několik týdnů později, 29.11.1935, vyšla další novela tohoto zákona, která zpřísnila celou proceduru zavedením povinné lékařské prohlídky, bez které nebylo možno obdržet úřední povolení k sňatku.

uznávaný poradce ve věcech legálních pro neslyšící při jednání s úřady ohledně nových rasových a hygienických nařízení. Moje matka napsala Weinertovi dopis, ve kterém mu vylíčila na základě svědectví rodičů, příbuzných a sousedů, jak v dětství ohluchla. Weinert odpověděl, že takové důkazy pro zdravotní referát na radnici (*Gesundheitsamt*), který vydával povolení, nestačí, že je třeba mít úředně ověřená svědectví!¹⁶ Od toho momentu započaly pro moji matku obrovské problémy. Nechybělo moc a bývala by spáchala sebevraždu. Na základě varování, které špicl Weinert signalizoval přes REGEDE, odmítal zdravotní referát v městě Gotha, kde moje matka bydlela, vydat „vysvědčení o způsobilosti k sňatku“ (*Ehetauglichkeitszeugnis*). Podle shora zmíněného zákona se moje matka ocitla v kategorii osob s dědičnou hluchotou. Povolení k sňatku nemohlo být uděleno, když byl jeden z partnerů uznán jako nositel dědičné choroby (*erbkrank*) ve smyslu nového zákona.

Ve svých vzpomínkách moje matka píše, že reagovala nejdříve naprosto pudově a mechanicky. Rozhodla se co nejrychleji opustit Německo. Zatím jen dočasně, ale stejně jí to nebylo nic platné. Nacistické úřady jednaly rychleji. Zrušily výjezdní doložku k jejímu cestovnímu pasu někdy koncem roku 1936. Hlavní úsilí její matky se soustředilo na shánění svědectví potvrzujících, že se narodila jako normální slyšící dítě a o tom jak ohluchla následkem úrazu. S výjimkou vlastní rodiny a nejbližších přátel, byla odkázána jen sama na sebe.

REGEDE, hlavní organizace německých neslyšících, namísto aby se postavila na obranu svých členů a chránila je před násilnou sterilizací, pomáhala úřadům tento bolestný proces urychlit tím, že utěšovala své členy, že se jedná o jednoduchý a hlavně bezbolestný zákrok v zájmu nové státní ideologie a obrody Německa. Hlavním argumentem byl ovšem apel na občanskou disciplínu a vlasteneckou povinnost. Neslyšícím bylo vtoukáno do hlavy, že podrobením se násilné sterilizaci vlastně přinášejí nezbytnou oběť v procesu rasisticko-hygienistického očišťování německé nordické rasy dle vizionářské představy jejího geniálního fýrera Adolfa Hitlera. Nejpodlejší úlohu v tomto vědecky pochybném procesu sehrála ovšem německá lékařská profese, která se nejen vyznamenala schvalováním maximálních kvót pro násilnou sterilizaci, ale i svou nekritickou podporou eutanázie. Prvními oběťmi „Operace T 4“ byly děti, protože ty se daly snadněji oklamat nežli dospělí. Usmrcování se provádělo v několika

¹⁶

H.Weinert G.Jacobové, 20.2.1937. Písemný archiv mojí matky.

ústavech buď otrávením medikamenty a injekcemi, jedovatým plynem, nebo vyhladováním. Šest ústavů, Brandenburg, Grafeneck, Hartheim, Bernburg, Sonnenstein a Hadamar, mělo k tomuto účelu vybudované plynové komory a krematoria.¹⁷ Mezi oběťmi byly i děti trpící „dědičnou“ sluchovou vadou.¹⁸ Tyto metody byly v průběhu válečných let převzaty a mnohonásobně míře uplatněny při genocidě židů a cikánů ve vyhlazovacích táborech v bývalém Polsku. Válka na východě přinesla radikálnější metody jak zabíjet handicapované ve větším množství. Už od října 1939 byli v Pomořansku, Gdaňsku a Poznaňsku handicapovaní pacienti, bez ohledu na to zda byli německé či polské národnosti, zabíjeni zvláštními exekučními útvary sestavovanými z jednotek policie a SS, ze kterých se později vytvořily *Einsatzgruppen* neblahé pověsti, specializované na hromadné zabíjení židů, handicapovaných pacientů a sovětských válečných zajatců.¹⁹

Nejbrutálnější aplikaci sterilizace podle zákona z července 1933 zažili židovští neslyšící v Německu. Z odhadovaného počtu 1000 neslyšících židů před válkou, bylo možno po válce identifikovat jen 22 neslyšících židů a to jen proto, že se jednalo o žáky Ústavu pro židovské hluchoněmé v Berlíně (*Israelische Taubstummenganstalt für Deutschland zu Berlin-Weißensee*). Tento ústav byl založen koncem století česko-židovským rodákem z Kolína, Markusem Reichem (1844-1911). Jeho záslužná pedagogická činnost mu vynesla čestný titul „Pestalozzi židovských neslyšících“. Úřední akta, která by dovolovala zjistit celkový počet židovských obětí sterilizace, se bohužel nezachovala. Máme ale informace o zdařilém úniku těsně před vypuknutím války. Dr. Felixovi Reichovi, který po smrti svého otce převzal vedení ústavu, se podařilo v srpnu 1939 vyvézt do Anglie osm svých žáků.²⁰ Shánění statistických údajů o celkovém počtu obětí mezi

¹⁷ FRIEDLANDER, H. *Nazi Genocide: From Euthanasia to Final Solution*. Chapel Hill: Univ. of N.Carolina, 1999, ss.86-110. Standartní prací je KLEE, E. *Euthanasie im NS-Staat. Die „Vernichtung lebensunwerten Lebens.“* Frankfurt: Fischer Vlg., 1983.

¹⁸ „Akci T 4“ padlo za oběť od září 1939 do konce války nejméně 120,000 pacientů. V srpnu 1941, po intervenci řady církevních a jiných osobností, a zejména po statečném kázání münsterského biskupa von Galena, které mělo mimořádný ohlas, byla eutanázie na přímý rozkaz Hitlerův zastavena – ale jen dočasně. Zakrátko ji ale nacistické úřady obnovily pod krycím názvem *Sonderbehandlung 14f.13*. Viz HEINSOHN, G. *Lexikon der Völkermorde*. Hamburg:Rowohlt, 1998, s.128. Podrobněji již zmíněná kniha od Robert J.LIFTONA, *The Nazi Doctors*, ss. 22-79.

¹⁹ FRIEDLANDER, ss.136-63.

²⁰ BIESOLD (1988), ss.193-221.

židovskými neslyšícími v Německu po roce 1941 je prakticky nemožné, neboť jejich počet se ztrácí mezi ostatními židovskými příslušníky, kteří byli systematicky pozatýkáni v rámci „konečného řešení židovské otázky” a posíláni do táborů smrti vybudovanými nacisty v bývalém Polsku.

Vraťme se ale k osudovému zápasu mojí matky, Gertrudy Jacobové. Od konce roku 1936 se snažila seč mohla sehnat svědectví od osob, které ji kolem roku 1906 znaly ještě jako slyšící, to znamená před třiceti lety, což nebylo vůbec snadné. Přihlásili se sousedé. Svědectví rodičů a sestry nebraly úřady v úvahu. Ušní specialista dr.Rosenbaum již nebyl naživu. Kdyby býval byl, jeho svědectví jako osoby židovského původu, by mojí matce spíše přitížilo než pomohlo. Ohlásila se však jeho asistentka, paní Pfernerová, a učitelé z její erfurtské školy (1912-20), Franz Rittmeier a Otto Schlechtweg.

Za účelem získání povolení k sňatku musela moje matka na žádost zdravotního referátu (*Gesundheitsamt*) připravit rodokmen , který sahal až do 17. století. Moje matka byla přesvědčena, že úřady nenajdou ani jeden případ dědičné choroby. Zdravotní referenti ho však našli. Byl jím její bratrance August König (*1895) z Benshausen v Durýňsku, syn matčina strýce Gustava . August trpěl od dětství ušní infekcí, kterou jeho rodiče zanedbávali až postupně ohluchl. Skutečnost, že jeho dcera slyšela a stejně tak jeho tři sourozenci, na zdravotní referát nezapůsobila. Zdravotní byrokraté potřebovali na splnění norem sterilizace druhý případ v rodině jako důkaz, že se jednalo o dědičnou hluchotu. Její zoufalí rodiče, trpící šikanováním nacistických úřadů, prosili snažně Augusta, aby se nechal vyšetřit na universitní klinice v Jeně u odborníka na krční, nosní a ušní choroby. Tím odborníkem byl prof. Dr. Johannes Zange, který byl zároveň hlavním odborným přísedícím u vrchního zdravotního soudu (*EGOB= Erbgesundheitsobergericht*), který rozhodoval, zda předvolaný bude sterilizován či ne.

August se konečně po měsících čekání ozval až v listopadu 1937. Do Jeny odmítl jet. Že by ho to stálo jen peníze a čas. Nikam by to nevedlo. Případ jeho ohluchnutí byl přeci úplně jiný nežli u Trudy. Všichni prý věděli, že Trude v dětství slyšela a mluvila! On ale, že nyní staví dům. A když se staví, tak člověk potřebuje každý feník. Zoufalý matčin otec předposlal 18.12.1937 Augustův dopis do Jeny přímo do rukou prof.Zangeho. Nevím, jestli to bylo moudré, komentovala rezignovaně po letech moje matka, ale už se tak stalo. Namísto Augusta odjela do Jeny k prof.Zangemu její sestra Leni (Selena); pak tam odjela i ona, ale nepořídily ani jedna ani

druhá. Prof.Zange jim oběma řekl svůj názor, že se jedná o dědičnou hluchotu. Čekala jsem, vzpomínala moje matka, že zevrubně vyšetří můj sluch. Učinil to však jen velice povrchně. V dopise z 26.1.1938, ovšem ujišťoval prof.Zange mého otce, že zdravotní soud přihlédne ke všem okolnostem mého případu a na základě nejlepšího vědomí a svědomí vynese pak rozsudek.

Na jméno prof.Zangeho nemohla moje matka zapomenout po celý život [viz fig. # @]. Vzpomínám si, jak při první společné návštěvě NDR o prázdninách 1955 se chtěla se mnou a s mým mladším bratrem zastavit za každou cenu v Jeně. Necháпали jsem s bratrem proč. Nežili tam tehda žádní naši příbuzní. Teprve po letech se mi dostalo vysvětlení. Přesvědčena, že Zange byl ještě naživu, chtěla ho moje matka vyhledat a přímo konfrontovat s námi: Zde jsou moji dva synové! Oba perfektně slyšící! A vy jste mne chtěl sterilizovat! O patnáct let později, když jsem se konečně od matky dozvěděl jako zlověstnou úlohu v jejím životě sehrál prof. Zange, pokusil jsem se sehnat o něm informaci. V dějinách lékařské fakulty Jenské univerzity jsou prof.Zangemu věnovány plné čtyři stránky. Ale jeho účast jako odborného poradce na EGOG (Vrchní zdravotní soud na posuzování dědičných chorob; *Erbgesundheits obergericht*) za éry nacismu se z jeho životopisu vytratila. Roku 1950 vyznamenala vláda NDR prof.Zangeho titulem „Zasloužilý lékař lidu“ (*Der verdiente Arzt des Volkes*).²¹

Mezitím se přiblížilo osudové datum matčina závěrečného přelíčení před zdravotním soudem EGG. 24.3.1938 se konalo přelíčení v Gothě. Byla jsem vyzvána k naprosté mlčenlivosti, vzpomínala moje matka. V opačném případě jí hrozil vysoký blíže neurčený trest. Poslední noc před soudem nedokázala usnout. Ráno kráčela prý jako somnambul k soudní budově v doprovodu své sestry Leni. Během přelíčení se snažila se střídavým úspěchem odezírat co soudce říkal. Sestra jí pomáhala v tlumočení. Když padlo úděsné slovo *Entfruchtbarmachung* = sterilizace, moje matka prý vyskočila a vykřikla: „To je obrovská nespravedlnost! To se raději oběsím!“

O několik dnů později, 28.3., vypráví matka, přišel poštou rozsudek v zapečetěné obálce. Bylo jí opět přikázáno zachovat co nejpřísnější mlčení kolem celého procesu. V rozsudku stálo, že na základě zjištění dvou gothajských lékařů, dr.Winklera a dr.Sickla, a prof.Zangeho z Jeny,

²¹ *Geschichte der medizinischen Fakultät der Friedrich-Schiller Universität Jena*. Eds. GIESE, E. & von HAGEN, B., Jena 1958, ss.590-93.

vyskytla se hluchota u dvou pokrevních příbuzných, a proto dospěla porota k závěru, že se jednalo o dědičnou hluchotu. Ohluchnutí v důsledku prudkého úderu do hlavy fotbalovým míčem považovala porota za velice nepravděpodobné. Zamítla též objektivní svědectví, že moje matka se narodila slyšící a dokázala mluvit.

Podle zákona jsem se mohla do dvou týdnů odvolat proti rozsudku, vzpomínala moje matka. Byla jsem však tak psychicky zničená, že jsem propadala fatalismu, dodala. Byla najednou náchylná smířit se s krutým osudem a přestat bojovat proti všemocným místním i říšským úřadům? Kupodivu se jako první v naší rodině vzchopil její otec, povoláním staromódní mistr kamnářský (* 1866), který se chopil péra a 4.4. odeslal dopis prof.Zangemu, ze kterého bych rád citoval několik vět: „Na základě svědectví, která jste ode mne obdržel, jsem se domníval, že mohu očekat spravedlivý rozsudek v záležitosti méjí dcery Gertrudy. Bohužel, není tomu tak. S bolestí se dovídám, že platí jen jeden rozsudek, totiž ten Váš rozsudek, pane profesore! Nedokáží se už dívat na to jak před mýma očima si moje vlastní dítě ničí život. Ten příběh, který jsem Vám vyprávěl o tom nešťastném úrazu, při kterém má dcera ohluchla, byl pravdivý. Stalo se to před třiceti lety, kdy lidé uvažovali docela jinak než dnes. Očití svědkové té nehody ještě žijí; celé město vědělo o tom neštěstí, které nás rodiče potkalo. Já přeci nebudu před Bohem a vlastním svědomím teď vypovídat, co není čistou pravdou!”

Z konceptu sestřina dopisu, napsaného přibližně v téže době, vyjímám několik citátů (moje matka si nebyla jista, zda tento druhý dopis byl též odeslán prof.Zangemu): „Jsem sama svědkem toho, jak moje sestra Gertruda pozitivně reagovala na různé sluchové přístroje u dr.Rosenbauma, ke kterému pravidelně chodila v doprovodu naší matky... Nyní je ale moje sestra zoufalá z toho, jak jsou lidé vůči ní nespravedliví. Ztratila sebedůvěru a žije ve strachu jakoby byla pořád někým pronásledována kdo usiluje o její život. Právo zůstane právem! Věda a zákon ne! Mýliti se je lidské! Jedině Bůh dokáže soudit!”

Matčin odvolací dopis, adresovaný Vrchnímu zdravotnímu soudu v Jeně (EGOG) byl odeslán 6.4.1938. Soud se sešel 20.5. Moje matka už nebyla schopna zúčastnit se podruhé. Do Jeny jela její matka a její sestra Leni s manželem. Dva lékaři byli součástí poroty: Dr.Köhler, předseda EGOG, a Dr.Lemke. Výsledek se dal předvídat: Porota po kratičké poradě za dveřmi oznámila, že odvolací dopis méjí matky se v celém jeho rozsahu zamítá. Rozsudek z 3.6. obsahoval defacto veškeré body předchozího rozsudku z 24.3. Lišil se jen v tom, že

ohluchnutí mého bratrance Augusta Königa bylo nadměrně zveličeno aby posílilo oficiální tezi o dědičné hluchotě nás obou a tudíž z toho vyplývající nezbytnost moji matku sterilizovat. Pokud se v textu rozsudku hovořilo o názorech zesnulého dr.Rosenbauma, tak jen aby se mu uškodilo a jeho diagnóza byla zpochybněna. Zde je poslední odstavec rozsudku:

„Záležitost je naprosto jasná. Není důvodu rozhodnutí odkládat až by Gertruda Jacobová si zaopatřila nové posudky. Po prošetření by se stejně dospělo ke identickému rozsudku, ke kterému dospělo ušní oddělení universitní kliniky v Jeně. **Gertruda Jacobová musí být proto sterilizována!** Brát ohled na její duševní schopnosti a cenné charakterové vlastnosti je nepřípustné, protože zde se jedná striktně o to, aby její jednoznačně uznanou vadu jako neslyšící nepředala potomstvu. Hluchota a nedoslýchavost budou vždy u nadaného člověka znamenat těžkou překážku. Proto je třeba ji v zárodku vyhubit!’

Byla jsem strašně zoufalá, vypráví moje matka. Nevěděla, na koho se má ještě obrátit s prosbou o radu. Nedokázala už ani vnímat vnější svět. Česko-německá krize dosáhla už v květnu 1938 kritického bodu varu během tzv.víkendové krize (20.-22.5.). Hovořilo se a blížící s česko-německé válce, ale moje matka to nedokázala do sebe vstřebat. Přeci se ale našel v této době někdo, kdo – kromě vlastní rodiny – byl ochoten se jí věnovat a hledat s ní východisko. Byl jím např.Arthur Weber z Halle, který byl nicméně funkcionářem REGEDE. Povzbuzoval mou matku, aby neházela flintu do žita, aby nepolevila ve svém úsilí shánět další svědectví, a na nich pak založila nový dossier pro jinou lékařskou komisi a eventuelně odvolací proceduru u zdravotního soudu s cílem zrušit příkaz k nucené sterilizaci. Weber z vlastní iniciativy napsal jejímu bývalému třídnímu učiteli Franzi Rittmeierovi a bývalému řediteli ústavu pro hluchoněmé v Erfurtu, Otto Schlechtwegovi. Ve své odpovědi Rittmeier připomněl, že Trude měla „zbytky řeči”, když přišla do Erfurtu, ale odmítl se dále angažovat a kritizovat rozhodnutí EGOG. Schlechtweg, bývalý ředitel ústavu pro hluchoněmé v Erfurtu, napsal odvážnější dopis. Potvrdil, že Trude byla nejlepší žákyní s nejlepší výslovností v její třídě, což bylo „jen možné, protože předtím slyšela a dokázala hovořit”.²² Matka po letech vzpomínala na obětavou iniciativu Arthura Webera a jeho nezištnou snahu jí pomoci. Od funkcionáře REGEDE se spíše očekávalo, že bude sterilizaci neslyšících podporovat a ne sabotovat. Weber jí dokonce opatřil lékařský posudek od primáře ušní kliniky Lipské univerzity, ale připojil ke svému dopisu hned

²²

BIESOLD (1988), s.89, otiskl oba dopisy z archivu mojí matky (v angl.vydání s.188).

varování. „Tento posudek považujte prosím za velice důvěrný”, psal Weber, „jinak budu muset počítat s brzkou návštěvou koncentráku.”²³

Bohužel, ani nebojácný posudek ředitele ústavu Schlechtwega nestačil zvrátit verdikt zdravotního soudu, který v případě mé matky směřoval nezadržitelně k násilné sterilizaci. Její nervozita se stupňovala s každým dnem jak se blížil osudový moment, kdy měl dorazit dopis od vrchního zdravotního soudu z Jeny. Navzdory radám zvláště Arthura Webera, který ji v tom odrazoval, se v polovině června 1938 moje matka odhodlala napsat říšskému kancléři Adolfu Hitlerovi. Zřejmě i na ni zapůsobila nacistická propaganda, která líčila „Vůdce” jako všemohoucího spasitele. Apelovala na „Vůdce”, aby nařídil ještě jedno vyšetření nezávislým profesorem, že on jediný má tu moc prosadit tento požadavek.²⁴

„Můj Vůdce”, komentovala po letech moje matka s trpkou ironií, přirozeně žádný příkaz nevydal. Ba ani můj zoufalý dopis snad vůbec nedostal do rukou. Dnes je mi naprosto jasné, pokračovala, jak zbytečný byl tento pokus, ale tehda před více jak třičtvrtě stoletím bych bývala napsala samotnému Luciferovi, kdyby bývala existovala jiskřička naděje jak uniknout násilné sterilizaci.

27.6. obdržela moje matka onen ominózní dopis ze zdravotního referátu, který na základě Zákona jak zabránit přenášení dědičných chorob na potomstvo z července 1933, potvrzeného soudním rozsudkem z 20.05.1938, přikazoval mé matce podrobit se v gothajské krajské nemocnici do čtrnácti dnů zákroku „zneplodnění” (*Entfruchtbarmachung*). Dříve však nežli jsem otevřela dopis, vypráví matka, zajela jsem do Erfurtu kde jsem se sešla s Vávou v jedné kavárně blízko nádraží, jak jsme se v korespondenci domluvili. Jakým způsobem se dostal Váva do Německa? Celé měsíce si dopisoval s čs.konzulátem v Saské Kamenici ohledně možnosti mít sňatek na půdě čs.konzulátu. Korespondence se protahovala a je docela možné, že Váva si řadu instrukcí popletl. V posledním dopise z 20.6. např. psal, že by si přál sňatek 24.6. což byl pátek. Konzulát odpověděl obratem, že to je podle německých zákonů vyloučeno a že oddávky s německou občankou musí proběhnout na příslušném oddávacím úřadě na radnici (*Standesamt*). Váva musel dostat dopis v Praze 23.6., den před plánovaným sňatkem na

²³ Tamtéž, s.88.

²⁴ Tamtéž, s.87-8.

konzulátu. Proto vyjel z Prahy až na druhý den v pátek, ale ne do Saské Kamenice, nýbrž směrem do Gothy, což znamenalo, že zřejmě obdržel v poslední minutě zamítavý telegram z čs.konzulátu. Vystoupil stanici před tím v Erfurtu, kde naň dle dohody čekala Gerta. Když nám zakazovali oženit se, vysvětlovala po letech moje matka, pokusili jsme se alespoň zabrzdit spiknutí nacistické byrokracie proti nám. Domluvili jsme se, že Váva zatím přespí v Erfurtu a v pondělí ráno dojede do Gothy. Pak se spolu dostavíme na policejní ředitelství, kde Váva podepíše místopřísežné prohlášení, že si přeje jako čs.občan vstoupit se mnou v občanský sňatek a zároveň zažádá o zrušení příkazu sterilizace vůči jeho snoubence.

Únik z pasti

Gerta a Váva odcházeli z policejního ředitelství poprvé spokojeni – ale bylo jim jasno, že musí překonat ještě mnoho překážek: Překonat negativní postoj k jejich sňatku ze stran obou rodičů, zejména Vávovy matky, ale také matčiny rodičů. Další vážná komplikace spočívala v tom, že německé úřady vyžadovaly od Vávy potvrzení o způsobilosti k sňatku. Navíc se musel Váva hned vrátit domů, aby přivítal neslyšící zahraniční hosty, kteří se sjížděli do Prahy na Vsesokolský slet. Pražský magistrát vystavil Vávovi povolení k sňatku 24.8., které bylo však vzápětí zamítnuto říšskými úřady jako nedostatečné. Kromě zdravotního vysvědčení žádaly říšské úřady i rodokmen, ve kterém se nesměly vyskytovat židovští předkové.

Mezitím, na začátku července, přišla odpověď na matčin dopis „Vůdci“ z 16.6. Namísto útěchy či pochopení se jí dostalo napomenutí, že se nechová dost vlastenecky. Odpověď z říšského kancléřství byla zprostředkována přes Vyšší zdravotní soud v Jeně (EGOG), kde zřejmě nebyli ještě informováni o Vávově místopřísežném prohlášení z Gothy. Vůdce prý ze zásady žádnou milost neudělí, psali matce z Jeny, protože sterilizace v rámci rasisticko-biologického vylepšování genetické základny německého národa nemá být chápána jako trest, nýbrž jako vyznamenání! O nějakém přešetření novou zdravotní komisí nemůže být ani řeči! Soudružka Gertruda Jacobová by naopak měla být naplněna pocitem hrdosti a vděčnosti, že může touto cestou přispět k rasovému ozdravení německého národa! Tento šokující dopis snad pomohl mojí matce zbavit se poslední iluze o „jejím Vůdci“. Naštěstí nemusela brát naň ohled, protože se domnívala, že prohlášení Vávovo o jeho ochotě se s ní oženit předstihlo ostatní negativní akce namířené proti ní. Pociťovala však obnovené útoky místního zdravotního referátu v Gothě, kde snaživí nacističtí úředníci, kromě opakovaného napomenutí o absolutní mlčenlivosti

všeho co se týkalo sterilizace, se každý týden dotazovali, zdali je už provádána a nachystaná odstěhovat se do zahraničí. Obávali se právem, aby Gertina akce nenakazila další neslyšící v jejich odporu proti sterilizaci.²⁵

Největší potíže měl Váva při shánce křestního listu své matky. Pokud ona sama měla kopii v úschově doma v Praze, nemohl ho od ní žádat, protože stále udržoval svou matku v nevědomosti o svých přípravách na svatbu v Německu. Proto napsal na čs. zastupitelský úřad ve Vídni, kde se Jitka 20.7.1880 v Alservostadt, IX.okrese, narodila. Ale protože byla ještě jako nemluvně bezdětnou pražskou rodinou Staňkovou adoptována, její křestní list se snad nikdy nedostal do Prahy. Do této korespondence, která se i tak protahovala, zasáhla samozřejmě záříjová sudetská krize, která přerušila na několik týdnů veškeré kontakty mezi Prahou a Německou říší, kam spadala od *Anšlusu* v březnu 1938 i Vídeň. Gerta a Váva si nemohli vybrat horší dobu na své oddavky. Stačilo otevřít první stránku novin, aby si člověk uvědomil, že ve druhé polovici září 1938, Evropa stála na pokraji války mezi Československem a Německem.

Zatímco Váva zoufale čekal v Praze až Vídeň pošle křestní list jeho matky, na osamocenou Gertu v Gothě se soustředily útoky úřadů, které se znásobily během záříjové krize a bezprostředně po ní. Dostávala jeden dopis za druhým, ve kterých jí úřady nestydatě vyzývaly aby se urychleně vdala za cizince, jak slíbila, a promptně odcestovala z Německa – jinak, že jí hrozí obnova nucené sterilizace! Teprve po „Mnichovu“, tj. konference čtyř velmocí v Mnichově 30.září 1938, kdy Československo bylo donuceno zřici se jedné třetiny svého území a obyvatelstva v prospěch Německé říše, byla obnovena korespondence mezi Prahou a vůkolním světem. 19.10.1938 dorazila konečně do Prahy kopie křestního listu Vávovy matky a Gerta mohla uvažovat o datu svatby v polovině listopadu téhož roku na obecním úřadě v Gothě. Hned

²⁵ Pochybuji, že na zdravotním referátě věděli (spíše na ministerstvu v Berlíně?), že v červenci 1936 reagovalo čs.ministerstvo zdravotnictví na sterilizační zákonodárství v sousedním Německu vydáním zákazu provádění sterilizace na čs.občanech mimo republiku. Cituji podle “Stellungnahme des Ministers zur Frage der Sterilisation der tschechoslowakischen Staatsbürger in Deutschland, 30.7.1936” v kapitole ŠIMUNEK, K.”Planung der Euthanasie in Protektorat Böhmen & Mähren im Kontext der Gesundheits- und Bevölkerungspolitik der deutschen Besatzungsbehörden 1939-1942. In Michal ŠIMUNEK and Dietmar SCHULZE, *Die ns-Euthanasie im Reichsgau Sudetenland und Protektorat Böhmen und Mähren 1939-45*. Praha: USD, 2008, s.132. @

po svatbě ji vystavil 18.11.1938 československý konsulát v Saské Kamenici československý cestovní pas, do kterého se podepsala svým novým jménem: Gertruda Hauner-ová.²⁶

Zmínil jsme se na začátku, že Hitler nevedl jen jednu, ale v podstatě dvě války: Jednu vojenskou kampaň, tak jak ji známe z učebnic dějepisu, a druhou, utajovanou, biologickou kampaň za rasovou očistu árijské rasy. Zatímco na západní frontě existovala více méně dodržovaná hranice mezi oběma druhy destruktivní akce, na východní frontě, zejména po přepadení SSSR v červnu 1941 a po přechodu ke „Konečnému řešení židovské otázky” koncem téhož roku, obě kampaně splynuly v jednu.²⁷ Československá republika poskytla útlek a ochranu mé matce skrze sňatek s československým státním příslušníkem – mým budoucím otcem. Ani po 15.březnu 1939, v nástupnickém státě zvaném Protektorát Čechy a Morava, nebyla moje matka obtěžována německými úřady kvůli své hluchotě, protože zřejmě vypadla z říšských statistik. Byla to však jen otázka času, a na podzim 1941 - kdy v Praze nastoupil nový říšský protektor Reinhard Heydrich – možná jen už během několika týdnů, kdy Třetí říše měla dosáhnout kýženého „konečného vítězství” (*Endsieg*) obklíčením Moskvy a Leningradu, spojeného s definitivní porážkou Rudé armády. Proto byl ještě v srpnu 1941, shodují se historikové, Hitler ochoten zastavit eutanázii, pod tlakem církevních protestů.²⁸ Hitlerovy důvěrné rozhovory s Goebbelsem během druhé poloviny 1941 potvrzují jejich optimismus pokud šlo o neodvratnost blížícího se „konečného vítězství” na jedné straně, a nedočkavost přistoupit ke „konečnému řešení” jak židovské otázky, tak i problému eutanázie, na straně druhé. Hitler souhlasil s Goebbelsem dočasně nezasahovat proti zásadním odpůrcům eutanázie zejména z řad protestantské a katolické církve.²⁹ Po „konečném vítězství” se mělo s těmito disidenty naložit

²⁶ Fig.# [Foto pasu] @

²⁷ #0.3.1941, ještě během přípravné fáze před přepadením SSSR, „ oznámil Hitler před ca.250 shromážděnými generály tzv.”Komisařský rozkaz”, ve kterém nařídil beztrestné hromadné popravy bolševických komisařů a komunistické intelligence, jako součástí nového typu nesmiřitelné ideologické války. Viz HAUNER, M. *Hitler – A Chronology of His Life and Time*, London: Macmillan, 1983, s.159 – 171.

²⁸ Jako datum Hitlerova příkazu k pozastavení eutanázie se udává 24.8.1941. Odhaduje se, že do té doby eutanázie připravila o život 70,000 až 80,000 osob. KLEE, ss.333-44.

²⁹ Vedoucí stranické kanceláře, všemocný Martin Bormann, když se dozvěděl o Galenově kázání proti eutanázii, žádal okamžitě aby münsterský biskup byl bez soudu oběšen. Hitler a Goebbels doporučovali dočasný odklad. Teprve po “konečném vítězství “ měl být biskup Galen postaven před národní soud (*Volksgerichtshof*) a odsouzen k smrti. Goebbelsova intimní konverzace s Hitlerem, 18-19.8.1941, 20.8.1941, 14.12.1941. *Die Tagebücher von Joseph Goebbels. Sämtliche Fragmente*. Ed. Elke FRÖHLICH. Mnichov: Inst.f.Ztg., 1993-2004.

bez slitování, a stejně tak se měla zradikalizovat celá nacistická politika vůči oběma církvím, které kritizovaly eutanázii. Hitler ani Goebbels by se už necítili poutáni žádnými ohledy.³⁰ Přestože pacienti české národnosti ve 25 psychiatrických léčebnách protektorátu byli v letech 1939-41 prozatím vyjmuti z Akce T-4, nedávný výzkum ukazuje, že od září 1942 se počítalo s rozšířením eutanázie i na české děti, zejména ze smíšených manželství, které se nacházely v ústavech na sudetském území ve Šternberku, Opavě a v Dobřanech u Plzně (Wiesengrund).³¹

Moje matka často se mnou hovořila o tom, jak si s námi dramatickým způsobem v roce 1938 pohrávala historická náhoda. Zde je příklad jejího „pozitivního“ dopadu: Kdyby tehda v září vypukla válka mezi Československem a Německem, říkávala, nic by mne nezachránilo před násilnou sterilizací nacistickými úřady – a moji dva (slyšící !) synové by se bývali nikdy nenarodili. Jako její prvorozený syn jsem musel uznat – přestože jako historik jsem zastával a dodnes zastávám názor, že Československo se mělo bránit se zbraní v ruce proti nacistické agresi – že já sám jako živoucí individuum existuji jen díky Mnichovské dohodě! Tím však v naší rodině historická ironie nekončí; měla i svůj negativní a tragický dopad. Díky Mnichovské dohodě bylo redukováno a bezbranné Československo o šest měsíců později okupováno německým vojskem a zřízen Protektorát Čechy a Morava. Začal čs.odboj proti Německé říši a zároveň jeho persekuce. Můj děd, PhDr. Vilém J. Hauner, byl zatčen za první heydrichiády a krátce na to zavražděn 31.10.1941 v koncentračním táboře Mauthausen pod vymyšlenou záminkou, že se pokusil o útěk. Krátce potom, za druhé heydrichiády, byl 8.6.1942 zatčen a popraven můj strýc, JUDr Edgar St.Hauner, Vávův bratr. Haunerova rodina byla velice vlastenecká a její zbylé ženské příbuzenstvo se mstilo za ztrátu obou mužů na mé německé matce tím, že ji prakticky, až do konce života, bojkotovalo. Ta však trpěla a byla perzekvována stejným nepřítelem – nacistickým státem a jeho zločinnou ideologií o rasové nadřazenosti.

³⁰ Ibid. Goebbels dal svou propagandistickou mašinerii do služeb sterilizace handicapovaných již od r.1936; stejně tak intenzivně podpořil politiku eutanázie. Viz BARTH Christian, *Goebbels und die Juden*. Paderborn: Schöningh, 2003, ss.161, 189-2007.

³¹ Viz ŠIMUNEK (2008), ss.191-8.